

• М Е М У А Р И Т А Щ О Д Е Н Н И К И •

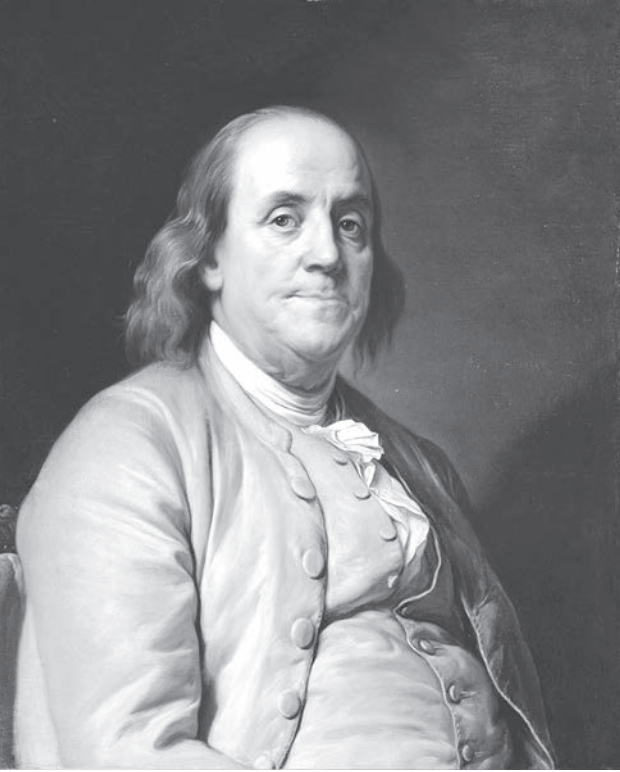
Б Е Н Д Ж А М І Н

Ф Р А Н К Л І Н

Автобіографія

Харків
«Фоліо»
2020

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>



Franklin

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>



Герб Бенджаміна Франкліна



Печатка Бенджаміна Франкліна

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Вступ

[■]

Ми, американці, жадібно хапаємось за будь-яку писанину, що обіцяє розповісти нам секрет життєвого успіху. Проте як часто ми розчаровуємось, не знайшовши нічого іншого, окрім банальних істин чи рецептів, які ми знаємо напам'ять, але ніколи ними не користуємося. Більшість історій наших відомих та успішних людей не здатні надихати, адже їм бракує людської складової, яка зробила б ці розповіді реалістичними та ближчими до нашого розуміння. І тоді, як ми по всіх усядах шукаємо чарівну лампу Аладіна, що наділила б нас багатством, бажане ось тут, поруч, на відстані руки. Нам варто лише простягнути руку і взяти його, мов чари з п'єси *Сотис* Мілтона,

*Неначе квітка, що в кряях заморських буває і підкорює
серця, а тут,
Незнана, помира безславно затоптана ногами пастухів¹.*

Цікава, людяна та живо розказана історія про одне з наймудріших та найкорисніших життів у нашій, а, можливо, й будь-якій історії. «Автобіографія» Франкліна пропонує не стільки готову до використання формулу успіху, скільки товариство реальної, з плоті та крові людини екс-

¹ Переклад О. Заремби — Прим. перекладача.

[5]

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

траординарного розуму та особистісних якостей, щоденні прогулянки й розмови з якою допоможуть нам вистояти супроти наших власних життєвих труднощів, як допомагає приклад мудрого та сильного друга. Якщо історія нас захоплює, ми всмоктуємо людський досвід, унаслідок чого твориться сильна та готова до взаємодії особистість.

Особливість, що вирізняє «Автобіографію» Франкліна від будь-якої іншої історії життя великої та успішної людини, — це саме цей людяний аспект розповіді. Франклін розповів історію свого життя, як сам він про те сказав, на благо своїм нащадкам. Він хотів їм допомогти власною історією піднятися з пільми та бідності до багатства й високого становища. Він визнає важливість державної служби, але розповідь про свої досягнення на цій ниві наводиться лише як частина історії, марнославство виявляється лише мимохідь, продиктоване правдивістю розповіді. У методі та практиці Франкліна не відчувається нічого неможливого, коли він викладає їх. Молода людина, яка читає цю захопливу історію, дивується дізнавшись, що Франклін у своїй молодості страждав від тих самих труднощів і мав ті самі захоплення. Вона втрачає відчуття зневіри, що прийшло було від усвідомлення власних недоліків, неможливості досягнути поставлених цілей.

Є й інші причини, чому «Автобіографія» мала б стати близьким другом американської молоді. Тут юнь може зав'язати стосунки з одним із найпередовіших американців та наймудрішим із людей свого часу.

Життя Бенжаміна Франкліна важливе для кожного американця, по-перше, через ту роль, яку він відіграв у затвердженні незалежності Сполучених Штатів і у становленні американської нації. Франклін розділяє з Вашингтоном гордість за Революцію та події, що призвели до народження нової нації. І якщо Вашингтон був живою душею страждань колоній, Франклін був їх непереверше-

ним закордонним лідером. Ми завдячуємо незаперечним аргументам та гострій сатирі Франкліна, за допомогою яких Англія та Європа отримали ясну та переконливу презентацію Америки. А його персоні та дипломатичності разом із його гострим пером ми заборгували за наш іноземний союз та фінансування, без яких робота Вашингтона була б нічого не варта. Його терплячість, сила духу та практична мудрість у купі із саможертвовною відданістю долі його країни навряд менше важать ніж якості, описані Вашингтоном. По суті, Франклін як публічна особа був багатоманітним, схожим на Вашингтона, особливо в тотальній незацікавленості у своїй державній службі.

Франклін цікавий нам ще й тим, що своїми життям та вченням він зробив більше, ніж будь-який інший американець у справі сприяння матеріальному процвітанню своїх країн. Кажуть, що його сентенції, сумлінно читані усіма, зробили Філадельфію та Пенсильванію заможними, а його лаконічні приказки Бідного Ричарда², перекладені багатьма мовами, мали вплив на читачів у всьому світі.

Франклін є добрим прикладом американця. Хоча й не найбагатший чи наймогутніший, він, безперечно, у багатогранності свого генія та досягнень найвеличніший із чоловіків, які зробили себе самі. Його «Автобіографія» — проста, але сповнена яскравих образів розповідь про його впевнене зростання завдяки старанності, економності та наполегливому самовдосконаленню, про його перевтілення зі скромного хлопчини з магазину, що торгує сальними свічками, на видатну людину. Це найкраща з усіх чудових історій про наших людей³. Вона є чудовою ілюстрацією

² Альманах Бідного Ричарда — щорічний альманах, який друкувався Бенджаміном Франкліном, під псевдонімом «Бідний Ричард» або «Ричард Сондерс» — *Прим. перекладача.*

³ Тут Ф. В. Пайн звертається до американців — *Прим. перекладача.*

результатів, яких можна досягти в землі неперевершених можливостей, наслідуючи сентенції Франкліна.

Слава Франкліна, утім, не обмежилась його рідною країною. Хоча він жив у столітті, яке визначається швидким розвитком наукової та політичної думки, пильний суддя та критик Лорд Джефрі, відомий редактор *Единбурзького огляду*, століття тому казав, що «з одного боку, ім'я Франкліна має бути звищене над усіма іншими іменами, які знаменують вісімнадцяте століття. Відзначений як державний діяч, він був також видатним філософом, поєднуючи таким чином у собі рідкісний ступінь досконалості в обох цих царинах, досягти успіху в кожній з яких вважається найвищою похвалою».

Франкліна справді заслужено називали багатограним. Він був видатним у науці та на державній службі, в дипломатії та в літературі. Він був Едисоном своїх днів, використовуючи свої наукові досягнення на благо своїх земляків. Він визначив природу блискавки та електрики і запропонував проект громовідводу. Він винайшов пальник Франкліна та відкинув ідею його запатентувати. Він був майстром і віртуозом у бізнесі й політичних справах. Карліл називав його батьком усіх янкі. Він заснував пожежну компанію, брав участь у фінансуванні госпіталю й поліпшив освітлення та прибирання вулиць. Він розвивав журналістику, заснував Американське Товариство Філософії, публічну бібліотеку в Філадельфії та університет в Пенсильванії. Він організував поштову систему для колоній, яка стала основою для сучасного Поштового Офісу Сполучених Штатів. Видатний історик Банкрофт називав його «найвидатнішим дипломатом сторіччя». Він удосконалив План Союзу Олбані для колоній. Він єдиний державний діяч, який підписав Декларацію про Незалежність, Договір про союз із Францією, Договір про мир з Англією та Конституцію. Як письменник, він дав світу дві роботи:

свою «Автобіографію» та «Альманах Бідного Ричарда», що є неперевершеними серед схожих робіт. Він отримав дипломи з відзнаками від Гарварду та Єльського університету, від Оксфорду та університету Сент-Ендрюса, де його нагородили золотою медаллю Коплі за його досягнення в природничих науках. Він був одним із восьми іноземних сподвижників Французької Академії наук.

Прискіпливе вивчення «Автобіографії» потрібне також через стиль, яким вона написана. Якщо Роберт Льюїс Стівенсон мав рацію, вірячи, що досягнув успіхів у своєму винятковому стилі письма через імітацію, то молодим людям, які хочуть навчитися так само точно, переконливо та цікаво висловлювати свої думки, не залишається нічого іншого ніж вивчати роботи Франкліна. Визнанням в науковому світі Франклін завдячує однаковою мірою як своїй скромній, простій та чесній манері презентувати свої відкриття, точності та чіткості стилю, яким він описував свої експерименти, так і результатам, які він презентував. Сер Хамфрі Деві, знаний англійський хімік, сам чудовий освічений критик та великий науковець, сказав: «Дослідженнями Франкліна керувала особлива вдача, — малими засобами він досягнув великих істин. Стиль та манера оповіді в його публікаціях про електроенергію заслуговують такої ж уваги, як і доктрини, які він викладає».

Місце Франкліна в літературі важко визначити, адже він насамперед не був людиною літератури. Метою його писання, як і всього, що він зробив протягом життя, було стати корисним для своїх співвітчизників. Писання для нього ніколи не було самоціллю, але завжди — інструментом досягнення поставлених цілей. І все-таки його успіху науковця, державного діяча та дипломата, так само, як і успіху у соціальному сенсі він великою мірою завдячує своєму дару письменника. «Його листам була притаманна особлива чарівність, що зробило його кореспонденцію

бажаною знахідкою. Його політичні аргументи були насолодою для його партії та страхом для його опонентів. Свої наукові досягнення він викладав настільки простою та ясною мовою, що за його думками, експериментами та висновками встигали і хлопець-плугар, і фронт»⁴.

Стосовно американської літератури, у Франкліна немає сучасників. Лише одна важлива літературна робота була видана в цій країні до його *Автобіографії* — *Маланія* Коттона Матера, церковна історія Нової Англії, написана громіздким, незграбним стилем. Франклін став першим американським автором, який завоював широку і непорушну репутацію в Європі. *Автобіографія*, *Бідний Ричард*, *Промова отця Авраама* та *Шлях до багатства*, як і його *Багателі*⁵, відомі за кордоном так само добре, як і в Америці. Франкліна можна також назвати першим американським гумористом.

Англійська література XVII століття характеризувалась розвитком прози. Періодична література досягла свого піку на початку століття разом із журналами *The Tatler* та *The Spectator* Джозефа Аддисона та Ричарда Стиля. Памфлети множилися протягом усього періоду. Затишна проза Баньяна та Дефо поступалася місцем елегантнішій та майстернішій мові Самюеля Джонсона, який, почавши писати 1745 року, визначив стандарти для прози. Цього сторіччя з'явилася модерна новела — твори «Історія Тома Джонса» Філдинга, «Клариса Харлоу» Ричардсона, «Тристрам Шенді» Стерна, «Вікар із Вейкфілду» Голдсмита. Гіббон написав «Історію занепаду та загибелі Римської імперії», Х'юм — «Історію Англії», а Адам Сміт — «Багатство націй».

За своєю простотою та енергійністю стиль Франкліна більш нагадує першу групу письменників. У своїх перших

⁴ Багатогранний Франклін. Пол Л. Форд.

⁵ Колекція сатиричних робіт Франкліна *The Bagatelles* — *Прим. перекладача*.

есеях він був не найгіршим наслідувачем Аддисона. Його численні притчі, моралістичні алегорії та апологи вказують на вплив Баньяна. Але Франклін був за своєю суттю журналістом. У своєму репортажному стислому викладі він більш схожий на Дефо, який був першим видатним англійським журналістом та майстром новинного наративу. Стиль обох письменників відзначається простодушними, могутніми виразами, сатирою, бурлеском, дотепами. І тут час закінчити б порівняння. Дефо та його сучасники були авторами. Їх покликанням було письменництво, а їхній успіх ґрунтувався на силі уяви та винахідливості, яку вони демонстрували. Франклін не претендував на звання письменника. Жодного твору він не написав, керуючись фантазією. Проте, між іншим, йому вдалось розвинути стиль, який в багатьох аспектах був таким само видатним, як у його англійських сучасників. Він написав найкращу з наявних автобіографію, одну з найзнаніших колекцій сентенцій та неперевершену серію політичних та соціальних сатир, адже він був людиною незвичайної сили та корисності, яка знала, як розповісти своїм землякам секрети своєї сили та корисності.

ІСТОРІЯ «АВТОБІОГРАФІЇ»

[■]

Історія про те, як «Автобіографія» Франкліна була написана, та про пригоди оригіналу манускрипта сама собою є цікавою оповідкою. «Автобіографія» — найдовший твір Франкліна, будучи всього лише фрагментом. Перша частина, написана як лист до свого сина Вільяма Франкліна, не планувалася до друку. Композиція тут більш не-

[11]

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>